

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 21.

ZATERDAG 27 MEI 1911.

Foto Aug. F. W. Vogt.

GEZICHT OP DEN HUIZE BELMONTE, BIJ WAGENINGEN.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

GEZICHT OP DEN HUIZE BELMONTE, BIJ WAGENINGEN.	
ILLUSTRATIE.	BLZ. 241
EEN PRAATJE OVER NUT EN SCHADE, DOOR P. F.	" 242
DE GEMINACHTE LANDSCHAPSTIJL, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN.	" 243
MEI'AVOND (GEDICHT)	" 243
VAN DE ZWITSERSCHE MEREN, III (SLOT), DOOR H. V. D. MANDERE, GEÏLLUSTREERD.	" 244
FREESIA'S, DOOR B. J. KROL. GEÏLLUSTREERD	" 246
BIKKELEN, DOOR G. DE GRAAF.	" 247
OPROEP TOT HET MERKEN VAN JONGE OOIEVAARS, DOOR H. C. DELSMAN, GEÏLLUSTREERD	" 248
TURELUURS EN KEMPHAANTJES, DOOR WIGMAN, GEÏLL.	" 248
DE GRAANOPBRENGST DER AARDE, DOOR G.	" 249
OVER ASPERGES, DOOR C. VREEDENBURGH JR., GEÏLL.	" 250
DE EIK, DOOR H. WITTE	" 251
TEGEN RUNDERHORZELS, DOOR G. DE GRAAF, GEÏLL.	" 252

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotograficn, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk ait blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

Een praatje over nut en schade.

HET begrip „nut of schade" is al zeer betrekkelijk en hangt geheel en al af van iemands persoonlijke opvatting, waarbij het egoïsme een groote rol vervult. Wat de een nuttig noemt, wordt door den ander schadelijk geacht, al naarmate het eigen voordeel er al of niet door gebaat wordt. Stelt men zich op een onzijdig standpunt, dan kan het niet anders of men komt tot de ervaring, dat in de Natuur ieder schepsel nuttig is, al zijn ze dat niet in gelijke mate of op dezelfde wijze. Van de grootere, de sterkere dieren kunnen we dat vrij zeker nagaan. Wat echter de kleinere en met name de insecten aangaat, vallen de diensten gewoonlijk niet zoo heel gemakkelijk in het oog, terwijl de schade, die ze ons berokkenen, onmiddellijk door ons gevoeld wordt. Vandaar, dat men de insecten gewoonlijk tot de schadelijke dieren rekent. Geheel ten onrechte evenwel.

Wij willen dat met een paar voorbeelden bewijzen. Het plant-aardig en dierlijk leven, hoe frisch en krachtig zich ook voordoende, begint langzamerhand meer en meer te kwijnen, om eindelijk te sterven.

Afgeleefde boomen leiden een treurig bestaan en ziekelijke dieren kunnen nog lang een ellendig leven voortslepen. Doch zie, daar komen zij met groote scharen aan, de kleine insecten. Zij vallen op de afgeleefde stammen aan; zij verslinden, wat er nog over was van het eens zoo krachtige dier, en weldra krijgen de overige boomen meer ruimte, meer licht en lucht, om zich ruimschoots te ontwikkelen en is de plaats van het dier ingenomen door honderden anderen, wel klein in het oog der menschen, doch groot in aantal, volkomen in staat om uit den dood nieuw leven te scheppen. De vernielde plant is herschapen in vruchtbaren humus, het dierlijk is de woning geworden van een aantal vliegen, die weldra het aanzijn geven aan een nieuw geslacht, dat op zijn beurt den vogels tot voedsel verstrekt. Het is voorjaar en de lieve veelkleurige vlinders verlevendigen den dampkring. O, we zouden ze kunnen liefhebben, die aardige kinderen der Natuur, als we niet wisten, dat uit hunne eieren straks de rupsen te voorschijn komen, die soms onzen geheelen oogst vernielen en onze hoop op ruim gewin den bodem inslaan.

Daarom: den dood ook aan de vlinders! Doch, zie nu eens, wat ze doen. Ze fladderen van bloem tot bloem, als om daaruit de schoonste te zoeken. Doch dat is hunne bedoeling niet. Ze steken hun slurfjes in de honingbakjes en zamelen den heerlijken nectar tot hun onderhoud. En zonder dat zij zelven 't weten, zijn ze ons van het hoogste nut. De stuifmeelkorrels uit de meeldraden blijven hun tusschen hun pakje zitten. Ze voeren die mee op hun tocht. En als zij zoo aanstonds een andere

bloem van dezelfde soort bezoeken, dan blijft het stuifmeel op den stamper kleven. Zóó heeft de kruisbestuiving in de meeste gevallen plaats. En ge weet, daarvan moeten we 't maar hebben, indien we op een goeden oogst willen rekenen. Wel kan ook zelfbevruchting plaats hebben en kan ook zij kiembaar zaad opleveren; doch in de meeste gevallen doet zij dat niet. Waar wij dus de vlinders onze vrienden noemen, daar is 't niet meer dan billijk, dat we hunne kinderen op den koop toenemen. Zonder de rupsen toch, ook geen vlinders. Laten we dus de schade door haar aangericht niet al te breed uitmeten, vooral niet, omdat ons zooveel middelen ten dienste staan, om ze te keeren, daar, waar ze het te bont maken, en vooral ook, omdat de Natuur zich zelve herstelt. Wie 't zich in 't hoofd zou willen halen al het zoogenaamd schadelijk gedierte te doden — maar hij kan 't niet — hij zou de menschheid geen dienst bewijzen, doch de grondslagen van de Natuur ondermijnen.

De Natuur herstelt zich zelve, zeiden wij daar, en dat is ook werkelijk het geval. Waar een kwaad optreedt, wordt dat weldra door een ander kwaad vernietigd. 't Is maar de vraag of wij geduld hebben 't af te wachten, wat gewoonlijk niet het geval is. En daarom gaan wij haar een handje helpen.

Wat de dichters ons mogen voorzingen van rust en vrede en kalmte, die in de Natuur heerschen, daar is niemandal van aan, al lijkt het ons ook zoo toe. 't Is er nooit vredig, nooit kalm. In de Natuur wordt voortdurend een hevige strijd gestreden, de strijd om het bestaan. De Natuur is één groot slagveld, waar dagelijks duizenden en nog eens duizenden dooden vallen, wier lijken een rustplaats vinden in de ingewanden hunner vijanden. En als gij, mijn vriend, neerligt in de schaduw van het koele looverdak en mijmert over de rustige stilte rondom u, dan springt het aardige vogeltje door de takken en besluit daar vliegen en muggen — die eveneens loeren op buit — om straks een prooi te worden van den roofvogel, die het kleine ding reeds lang in het oog had. En ziet ge daar die kleine sluipwesp, hoe zij vredig en o zoo rustig, heen en weer wipt en vliegt? Ge bedriegt u echter, als ge 't meent. Ze zocht naar een onschuldig daarheen kruipende rups. En vindt ze er eene, ze legt haar een eitje of meer op den rug, waaruit weldra een larve zal te voorschijn komen, die door de rupsenhuid heenboort en leeft ten koste van haren gastheer, die vroeg of laat aan uitputting sterft. En let nu eens even op de parasietvlieg, welke daar zoo tegen den stam schijnt te dommelen. Als zij een arme rups in 't oog krijgt, maakt zij 't al niet veel beter dan de pasgenoemde sluipwesp. Overal in de Natuur wordt fel en verwoed gestreden. En als het soms mocht gebeuren, dat door deze of die omstandigheid, een of ander insect in verbazende hoeveelheid optreedt, zoodat het evenwicht verbroken dreigt te worden, niet lang duurt het, of het leger zijner vijanden trekt in nog dichtere drommen op en weldra is het evenwicht hersteld en de plaag geëindigd. Op deze wijze herstelt de Natuur zich zelf. In 1844 en 1845 werden in Gelderland en Utrecht duizenden hectaren dennenbosch kaalgevreten door de gestreepte dennenrups. Maar zie, geheele scharen van parasietvliegen, geholpen door sluipwespen, snelden toe en weldra behoorde de rupsenplaag tot het verleden. En zoo zien wij 't overal geschieden, dat de Natuur zich zelve heel gemakkelijk redt. Doch wij kunnen dat niet afwachten en komen haar te hulp, liefst zóó krachtig, dat wij er ook nog wat beter van worden en daar is 't ons om te doen.

Ons egoïsme drijft er ons toe *die* dieren schadelijk te noemen, waarvan wij het voordeel niet dadelijk en duidelijk inzien.

En, och hemel, hoe zouden wij dat met ons vooroordeel, met ons soms bekrompen verstand kunnen? Want, ja, vooroordeel, onkunde is het, die ons menschen leelijke parten speelt en ons ons eigen voordeel met voeten doet treden. Den mol vervolgen we, omdat hij ons een enkele plant onderst bovenwerpt, niettegenstaande hij den bodem zuivert van engerlingen en ander ongedierte, dat onzen geheelen oogst vernielt. De pad verafschuwen we, in de meening, dat zij ons de aardbeien ontrooft, ofschoon we zouden moeten weten, dat zij 't juist is, die de slakken, de groote aardbeïendieven, verslindt. We spijkeren de vleermuis op een plankje en den uil aan den muur. En toch moesten we er kennis van dragen, dat de eerste ons bevrijdt van lastige muggen en vliegen, de laatste van schadelijke muizen. En laten we dan ook eens denken aan onze aardige gevederde zangers, aan roodborstjes, roodstaartjes, grasmussen, boschzangers, spotvogels, rietzangers, wintertonkjes, goudhaantjes, meesjes en honderd andere. Ondeugende jongens verstoren de nesten en molesteeren de jongen. Jagers en vogelaars rooven er zooveel ze maar kunnen. Wij zelf laten ze vergaan van honger en kou. En toch, zij zijn het, die het evenwicht in de Natuur helpen bewaren, die ons verlossen van die ellendige insecten, waarover we steen en been klagen. Zonder hen zouden wij geen enkele peer de onze kunnen noemen, aan geen enkelen appel kunnen smullen. Frederik de Groote in zijn tijd ondervond dat op eene voor hem minder aangename wijze.

Maar, komaan, we willen daar niet langer over praten. We hebben voldoende aangetoond, dat, van een algemeen standpunt bezien, alle schepselen op de een of andere manier nuttig zijn, ofschoon domheid en vooroordeel dat wel eens believen te ontkennen. Bovendien hebben we geleerd, dat de Natuur onze hulp niet noodig heeft om haar evenwicht te bewaren. Doch wij,

de heeren der schepping, wenschen nu eenmaal de wereld voor ons alleen. We gunnen aan een ander schepsel slechts *dan* alleen zijn bestaan, wanneer het ons van rechtstreeksch nut is en zijn consumeerend vermogen geringer dan zijn produceerend, met andere woorden: wanneer het ons voordeel geeft. Kunnen we dat niet met cijfers aantoonen, dan noemen wij het schadelijk en heeten zijn vijanden onze vrienden. En van dat hoogwijze standpunt bezien, hebben land- en tuinbouw geen grootere vijanden, dan de insecten. Waar wij slechts kunnen, gaan we ze vervolgen en doden. En we moeten dat in onze dagen zooveel meer en ijveriger doen dan eertijds, omdat de omstandigheden aanleiding geven tot een schromelijke vermeerdering van het insectenheir. Wat toch is het geval? De mensch legt moerassen droog, dempt meren en plassen, velt bosschen en herschept alles in bouwland, teneinde den strijd om 't bestaan met zijn medemenschen te kunnen blijven voeren. Maar daardoor juist geeft hij zijnen vijanden gelegenheid zich te vermenigvuldigen, en wat zulks beteekent, daarvan kan ieder zich een denkbeeld vormen, die zich de moeite wil getroosten eens even uit te rekenen, hoe groot de nakomelingschap wel wezen zal van één enkel vlinderpaar gedurende één jaar, meikevers en andere deugnieten er nog maar buiten gelaten.

Wat tegen dit gevaar te doen?

In de eerste plaats dienen wij voorbehoedmiddelen aan te wenden. En daartoe rekenen wij: een goede bemesting van den grond en het gebruik van kerngezonde zaden of planten; want het is een onbetwistbare waarheid, dat krachtige gewassen beter den aanval kunnen doorstaan dan ziekelijke en zwakke. Vervolgens behooren we onze kennis te vermeerderen, zoowel van de vrienden als van de vijanden onzer planten, opdat wij, hunne leefwijze kennende, meer doeltreffende wapenen in den strijd kunnen gebruiken. En wat wel een hoofdzaak is: bescherming van alle natuurlijke vijanden der insecten, vooral van de vogels. En dat doen wij in den regel juist niet. Niet alleen doden we hen en berooven hunne nesten; maar we maken hen zoo langzamerhand het verblijf in ons lieve vaderland onmogelijk. Door het dempen van meren en plassen, het uitroeien van bosschen vermeerderen we de insectenbevolking en verdrijven de vogels, door hunne broedplaatsen te ontnemen; waarbij nog komt, dat we de standvogels in den winter laten omkomen van hongersnood en kou. Dat is niet zoals het behoort, en het is derhalve in ons eigen belang, als we die lieve en nuttige vrienden *kunstmatige broedplaatsen* bezorgen en ze in het barre jaargetijde behoorlijk van eten en drinken voorzien. Dat verschaft ons niet alleen genot, maar ook voordeel. Doch niet alleen de vogels moeten beschermd worden, ook sluipwespen en parasietvliegen, padden en mollen, ja, alle vijanden van onze vijanden, want zij zijn onze vrienden. En mocht het blijken, dat onze voorbehoedmiddelen te kort schieten, dan past het ons de handen uit de mouwen te steken en onze vrienden wat te helpen.

P. F.

De geminachte landschapstijl.

EENIGE maanden geleden verscheen er van de hand van Jhr. C. H. C. A. van Sijpesteijn, Oud-directeur der Koninklijke domeinen, een werk, getiteld: *Oud-Nederlandsche Tuinkunst. Geschiedkundig overzicht van de Nederlandsche tuinarchitectuur van de 15e tot de 19e eeuw.* ('s-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1910). Het boek beantwoordt in zoover volkomen aan den titel, dat het zich bij voorkeur bezighoudt met verschillende perioden van de feitelijk in Nederland ontstane en toegevoerde en tot consequente ontwikkeling gekomen oude tuinkunstvormen. Aardige details staan er in, omtrent de verhouding van het specifiek Nederlandsche element in deze, eensdeels tot Italiaansche voorbeelden, anderdeels tot hetgeen men in en buiten Frankrijk onder den naam van „style Le Nôtre” pleegt samen te vatten. Voorts is het boek aantrekkelijk voor liefhebbers van oude prenten, die er bij menigte in gereproduceerd zijn.

Had de schrijver zich nu gehouden aan zijn beperkt programma, neergelegd in de woorden: „tot de 19e eeuw”, dan had zijn overzicht, als afgerond geheel, de volle sympathie kunnen wekken ook van lezers, die aan de oude tuinkunst-uitingen slechts eene historische waarde toekennen. Maar ten slotte wijdt hij dan eenige bladzijden aan den zoogenaamden „landschapstijl”, die „bij ons eerst in de mode kwam, toen hij reeds in gansch Europa verbreid was”. Hij heeft er, schijnbaar alleen reeds om die reden, zekere minachting voor en verheugt zich, dat in de laatste jaren de smaak voor de oude rechtlijnigheid weer aan het opdoemen is.

Nu dunkt mij, dat zelfs de innigste vaderlandsliefde ons niet mag verleiden om, in zake van kunst, onrechtvaardig te worden, ons inzicht te laten meeslepen door de bij-omstandigheid, of iets in of buiten ons land is ontstaan. Van dat vooroordeel dienen wij ons los te maken, waar het tuinkunst geldt, zoo goed als bij allerlei andere gelegenheden.

Gun dat ik het opneem voor dien, door dezen auteur zoo geminachten, „landschapstijl”. Want ik heb tot mijn spijt bemerkt, dat die minachting tegenwoordig door een groot deel der publieke opinie gedeeld wordt. En dat is jammer en berust allicht bij velen op een misverstand.

De zoogenaamde „landschapstijl” dan kwam in het begin van de 19e eeuw tot ons over uit Engeland, en werd daarom ook

dikwijls „Engelsche parkstijl” geheeten. Daar, op een voor zijn karakter in velerlei opzichten gunstigen bodem, was hij langzaam tot ontwikkeling gekomen. Zijn beginsel wortelde in eerbied voor de schoonheid der natuur, waarmee tot dusverre in de tuinkunst zoo goed als geen rekening gehouden was. Onder deze leuze maakte hij den tuinsmaak los van heerschende banden en conventiën, die door menschelijke willekeur, ten koste van de gratie van het levend materiaal, uitgedacht waren.

Merkwaardig — en uit een oogpunt van psychologische slingeren vermakelijk! — zijn de dwaasheden, waartoe hij aanvankelijk aanleiding gaf. In het genot der pas bedongen vrijheid, begon men toen, bij den aanleg van tuinen, te dwepen met kunstmatige wildernissen; zette daarin hutjes, onder den titel van hermitages; bootste, naar Chineesch model, groote landschappen op kleine schaal na; en vulde de overige ruimte met rariteiten, die met de hoofdzaak niets te maken hadden.

Doch van lieverlede werd die hoofdzaak als hoofdzaak erkend. Men voelde dat het niet aanging, de schoonheid der natuur tot op miniatuurmaat te verknutselen, maar liet zich door haar inspireren, om zoo zuiver mogelijk in haren geest te werken. Men plantte mooie boomgroepen, in den trant als men ze in de natuur bewonderd had; liet heesters en kruiden zich uitbreiden zooals men dat in de natuur zag; verhoogde soms den bodem heel voorzichtig, met een zachte glooiing naar een waterkant aflopend, ook al naar natuurlijk voorbeeld; en trok de paden er door heen, in lange, bescheidene, weinig in het oog vallende lijnen, zooals men in een landschap vanzelf zich een weg baant van het ééne mooie uitzichtspunt naar het andere.

Hier te lande hebben wij het voorrecht gehad, dat de landschapstijl herwaarts werd overgebracht in deze zijne allerbeste fase: nadat hij aan de kinderschoenen was ontwassen, en eer hij begon te struikelen over zekere inconsequentien.

Aanstands door bekwame handen geniaal toegepast, werd hij de glorie onzer Nederlandsche buitenplaatsen: langs den Hollandschen duinzoom, in Utrecht en Gelderland. Hij voorzag menige stad van een lommerrijk park en herschiep het bolwerk van ontmantelde vestingen in wandeldreven. En dit alles werd hoe langer hoe schooner, naarmate, na eenige jaren, de aanplantingen aan de bedoelingen des kunstenaars beantwoordden. 't Was dankbaar werken hier. De boomen groeien snel in onzen vruchtbaren grond en in onze vochtige lucht. En het schijnt, dat onze natie dezen kunstvorm met veel begrijpelijkheid ontvangen en op prijs gesteld heeft. Althans na, op dit stuk, veel en opmerksaam in verschillende landen te hebben rondgekeken, kom ik meer en meer tot de overtuiging: dat zijn eigenlijke kern nergens zóó ver en zóó zuiver is doorgevoerd geweest als bij ons. Nergens elders heeft de tuinkunst zich een poos lang zoo volkomen aan het juk van passer en liniaal ontworsteld als ten onzent; nergens is haar eerste poging om zich, op grond van het gratie karakter der plantenwereld, tot een zelfstandige kunst te wikkelen, tegelijk zoo onbevangen en zoo zelfbewust gedaan.

Waarom nu is zij op dien geestdriftvol ingeslagen weg niet gestadig voortgegaan?

Was de vloed plotseling te hoog geweest om niet noodzakelijk door een ebbe te worden gevolgd? Ontbrak het aan moed, of aan geduld, of aan artistieke kracht?

Een feit is: dat de ontwikkeling van den landschapstijl — m.a.w. van den lust om, bij den aanleg van tuinen, met de natuur mee te werken in plaats van er tegen in — na een goede halve eeuw van vooruitgang op een zeker punt is blijven stilstaan, alsof zij plotseling niet verder kon.

Een eerste veeg teeken waren de tapijtbedden, met mozaiekperken en arabesken, die men zocht te verdedigen onder de leuze „gemengde stijl” (een uitdrukking die in elk ander kunstvak belachelijk en verdacht zou klinken!). En de tegenwoordig heerschende fase is: dat, NB van uit Engeland, als haute nouveauté tot ons teruggekeerd is: de smaak voor wat men daar een „old dutch garden” noemt! GEERTRUIDA CARELSEN.

MEIAVOND.

De Meimaand gaat; de Zomer is gekomen.

De lucht is vol met levend zonnegoud;
In gloed van 't West ligt de aarde stil te droomen
En groet de gaande zon, wier licht verflauwt.

De groene koepels der kastanjeboomen,
Waaraan het voog'lenheir zijn nest vertrouwt
Komt 't zinkend zonnelicht mét goud omzooimen. —
Een lijsterlied klinkt uit het groene hout.

Kastanjebloesems vlammen op uit 't loover,
De blanke vijfster der jasmijnbloem geurt.
Het lila der seringgen druïpt er over,
Waar tak bij tak een gouden regen beurt.
In schemer grauwt dit bonte tintgetoover,
Totdat de zon het schoon tafereel weer kleurt.

RECTIFICATIE. Zooals de meeste lezers al bemerkt zullen hebben, is in N°. 19 de afbeelding van het skelet van den zeeappel bij het afdrukken een halven slag naar links omgedraaid. De bedoeling was, dat de twee schelpjes links, aan den onderkant zouden komen. (Zie toelichting!)

MONTREUX VAN UIT HET MEER GEZIEN.

VAN DE ZWITSCHE MEREN.

III. (Slot).

VAN het meer van Genève zou men allereerst kunnen verhalen al datgene wat wij tevoren zeiden van de Vierwaldstättersee. Ook het Lac-Léman heeft in sterke mate zijn eigen karakter, en doet dat eigen karakter spreken op velerlei wijze. De naam geeft reeds ook hier aan een gebied, dat door dat meer omsloten en beheerscht wordt; een gebied, waaraan dat meer niet alleen charme geeft, doch evenzoo kleur en teekening. De vorm van dit meer is er een, welke, hoewel niet afwijkend van dien van vele andere meren in en buiten Zwitserland, toch zijne eigenaardigheden heeft en die eigenaardigheden nimmer verloochent. De beteekenis van het Lac-Léman is voor Zwitserland geen geringe en de geschiedenis, welke aan dit meer verbonden is, spreekt wel het sterkst tot den vreemdeling van al datgene, wat de Zwitsersche geschiedenis weet te verhalen; deze geschiedenis, welke in kennis brengt met de macht van die eenvoudige heeren van het kanton van Bern, met den vrijheidszin en den heldenmoed der bewoners van het kanton Waadtland, hetwelk niet ten onrechte de woorden: „Liberté et patrie” in zijn groen-wit wapenschild heeft geschreven, met de aantrekkelijkheid ten laatste, welke deze vruchtbare streek ook in vroegere oorlogszuchtige tijden reeds voor vreemdelingen bleek te bezitten — zij maakt het meer van Genève voor den bezoeker tot meer dan een gewoon meer, doet hem begrijpen en gevoelen iets van de aantrekkingskracht en de poëzie, welke er voor zoovele geslachten reeds van dit meer en zijne omgeving heeft moeten uitgaan.

De vorm van het meer van Genève is zeer zeker geen bijzondere vorm; integendeel, deze is gewoon, gelijk die van zoovele meren gewoon is. Maar juist de omgeving, waarin deze gewone vorm zich heeft gevoegd, de omligting, heeft aan het Lac-Léman de onzegbare charme gegeven, welke dichters tevergeefs hebben trachten te bezingen. En inderdaad, het bewonderwaardige kader, waarin dit meer is gepast geworden, is er niet alleen een van overweldigende schoonheid, maar ook van steeds wisselend aspect bij elk nieuw seizoen, dat de natuur brengt. Lachend schijnt het te zijn in de zomermaanden, wanneer de schitterende stralen der zon als met zilver getrokken zijn op zijn langzaam op en neer gaande golven, in den zomer, die echter met al zijn zonneshijn niet kan verhinderen, dat in den avond dit meer het karakter heeft van verlatenheid en somberheid, van een zeker en onbegrepen mysterie, waarboven de sterren schitteren in allen glans en waarboven de maan flauw verlicht de eigenaardige Lémansche barken, welke langzaam scheren over de oppervlakte van het meer. In den winter daarentegen is ditzelfde lachende meer een en al kracht en woestheid, toont het zich als een water, dat gevaarlijk is. En niet alleen in het jaargetijde ligt de groote charme van zijne afwisseling, maar deze is ook terug te vinden in de wisseling van de gezichten, die zijne boorden geven. Aan den Zwitserschen kant van Genève tot Lausanne toe is het een aaneenschakeling van vriendelijke landschappen, welke glooiend tegen de bergen opgaan; verder op, meer en

meer naar de hooge rotsmassa's van het hooggebergte der Alpen toe, wordt het aanzicht van de boorden ook dreigender en grootscher. Aan den overkant toont Savoye zich in al zijne aantrekkelijkheid met de reuzen der Alpen op den directen achtergrond; en van Evian les Bains naar Thonon tot Genève toe is het een aaneenschakeling van wat het hooggebergte in uitlopers naar het meer vermag te geven.

Aan het meer van Genève hebben vele ballingen uit alle landen de bekende Zwitsersche gastvrijheid gezocht, maar ook tal van hooge geesten, die niet hun land behoeften te verlaten, hebben hier een toevlucht gevonden en hebben er tijden achtereen doorgebracht, aangetrokken door de schoonheid van zijne omgeving. Aan Genève is de naam van Jean Jacques Rousseau onafscheidelijk verbonden. Voltaire en Madame de Staël verbleven langen tijd in de omstreken van Lausanne en Byron schreef zijn schoonste dichtwerk in de omgeving van Chillon. Men kan het zich begrijpen, dat Juste Olivier in de dagen van zijn ballingschap aan het meer van Genève zijne beste gedichten wijdde:

O bleu Léman, toujours grand, toujours beau!
Que sur ta rive au moins j'ai un tombeau!

En een Hollandsche dichter van ouderen datum, de dichter H. H. Klijn, die leefde van 1772 tot 1856, schreef zijn ziel uit in deze regelen:

Wat pracht! wat majesteit! — wie kan 't gevoel,
Dat hier de ziel bestormde en schokte, malen?
Hier faalde elk woord, hier al de kracht der talen,
De poësie zelfs deinsde voor dat doel.
Maar wat geen klank, geen teeken uit kon drukken,
Wat meerder dan het krachtigst juublen gold,
Werd bidden... steeg tot vuurgen dank... en smolt
Te zamen tot een spraakloos zielsverrukken.

Er zijn er wel geweest, die de vaart op het meer van Genève centoniger noemen en minder verrassend dan die op de Vierwaldstättersee en in zekeren zin is dit wel te begrijpen. Immers, het meer van Genève is een uitgestrekt geheel, en wat het te zien geeft, dat bemerkt men reeds langen tijd van te voren, zoodat niet als op de Vierwaldstättersee het geval is, men plotseling staat voor een verrassend natuurgezicht. Maar rust en rustige en kalme overgangen, welke men op dit meer te genieten krijgt, zij zijn een aantrekkelijkheid te grooter naarmate men zich in de schoonheid van elk dier deelen meer en meer kan verdiepen. Heeft men Genève eenmaal verlaten en de ruime haven meer en meer zien verdwijnen, dan komt men spoedig aan Genthod Bellevue, een rustig landelijk dorpje, waarvan men kan begrijpen, dat Le Sausure er zijn „Voyages dans des Alpes” wilde voltooien. Spoedig daarna duikt Coppet op, dat een schitterend kasteel bezit, in 1784 aangekocht door Necker en waar van het parfum der oude elegante dagen nog een waas schijnt overgebleven sedert den tijd dat Mevrouw de Staël er in het

HET MEER VAN GENÈVE MET HET KASTEEL VAN CHILLON.

begin der 19e eeuw geregeld een schitterend gezelschap vereenigde. Daarna komt Nyon, vroeger bekend door zijn fijn aarde-werk, doch minder van betekenis gebleven eigenlijk dan Rolle, dat de geboorteplaats was van generaal F. C. de la Harpe, den leermeester van Czaar Alexander I, van wien een obelisk in dankbaarheid getuigt, dat hij ook in den vreemde de vrijheid van zijn Vaudeesch vaderland niet vergat. St. Prex en Morges, het laatste plaatsje eenmaal de oorlogshaven, waarin de Heeren van Bern hun vloot stationneerden tegen de aanvallen van den vorst van Savoye, zijn de volgende plaatsjes welke men aantreft, en welke de voorboden zijn van het vermaarde Ouchy, dat meer en meer een der centra van het meer van Genève begint te worden. Langs tal van kleine plaatsjes als Pully, Lutry, Cully en anderen, die een geheel vormen met Lausanne en welker aardige buitenverblijven bijna even zoovele kostscholen voor jongedames zijn, die misschien in deze kostscholen de idyllische schoonheid der streek minder zullen waardeeren dan de eenvoudige voorbijganger, gaat nu de vaart naar Saint Saphorin, zeer eigenaardig en eveneens schilderachtig gelegen, nabij Rivaz, om dan ten slotte in de opeenvolging van Vevey, Clarens, Montreux en Territet de samenvoeging van mondaine badplaatsen te bereiken, welke geheel men niet ten onrechte kenschetst als de Zwitsersche Riviera.

Met Villeneuve, het oude plaatsje, dat zoo grappig contrasteert met den naam, dien men het gegeven heeft, en met Bouveret, dat met zijn oude huisjes geheel tegen de bergen aanligt, eindigt in zekeren zin het Zwitsersche gedeelte van het meer. Vaart men door, dan bereikt men aan den overkant van Montreux St. Gingolph, dat aan den voet van den reusachtigen Grammont gelegen is, en dat een eerste uitzicht toestaat op de Zwitsersche kusten. Na een tweetal kleine gehuchtjes van minder betekenis en na La Tour Ronde, dat de oude verblijfplaats der Savoysche Hertogen was en dat schuil gaat in de dichte bosschen van zijne omgeving, komt men dan aan het luxueuse Evian-les-Bains, waartegenover de natuur wel het beste heeft gegeven, wat zij geven kon. De omgeving van Evian is van den meest zachten aard, dien men zich denken kan, en de inrichting van dit modeoord van het Savoysche hooggebergte, welks water eene even verspreide reputatie heeft als dat van Vichy of Mariënbad, beantwoordt aan alle eischen, welke men tegenwoordig aan dergelijke plaatsjes stelt. Te midden van de oude monumenten, die er zijn overgebleven, vindt men er de schitterende nieuwe hotels en de fraaie villa's.

Amphion is als 't ware een uitlooper van Evian, en van daar via Ripaille is het slechts een klein eindje naar Thonon-les-Bains, dat niet alleen badplaats is, met een groot aantal badgasten, maar tevens zetel van de prefectuur van dit gebied. Met Her-

mance nemen we afscheid van Savoye en van het bergland, dat zich nu naar den meerkant opent, dat een veelbelovend paradijs van de schoonste berggezichten toestaat op Lavelotte; en via Cologny keeren wij terug tot de onmiddellijke omstreken van Genève, waar de tal van elegante zeilschepen of motorbootjes herinneren aan eene stad van Fransche luxe en van Fransche sport, en waar de intree in de haven alleen ons doet begrijpen de onvergelykelijke charme, welke zij voor zooveel uitoefent.

Inderdaad, Genève is voor alles een stad met een sterksprekend Fransch karakter; een stad, die veel meer dan Brussel verdient te worden genoemd „le Petit Paris”, niet alleen omdat hier kunsten en wetenschappen hoogtij vieren, omdat men er eene Academie en een Conservatorium heeft, welke beroemd zijn over geheel de wereld; niet ook uitsluitend omdat men er bewonderen moet den ruimen aanleg van de stad, maar veel meer, omdat uit alles spreekt de echte Fransche esprit en niet minder de echte Fransche smaak. De kaden om Genève heen, die vooral vanaf den Engelschen tuin zulk een bijzonder mooi vergezicht toestaan op de havens en op de bruggen over de Rhône, zijn werkelijk unique en alleen het niet bepaald fraaie en in elk geval zeer overladen monument ter eere van den Hertog van Brunswijk, die zijn fortuin aan de stad naliet, ontsiert deze bepaald. De bruggen over de Rhône zelf met daar tusschenin het kleine eilandje van Rousseau, zijn voor de stad eene aantrekkingskracht te meer. En in de stad zelf bewondert men tal van fraaie gebouwen, waarvan het postkantoor wel een der mooiste is; bewondert men, maar met een geheel ander gevoel de typische oude wijken, en laat men zeker niet na, de kathedraal van St. Pierre te bezoeken en vandaar het heerlijke uitzicht over de stad te genieten. Van de omstreken verdient vooral het uitstapje naar de Salève en het ritje naar boven om het panorama der stad te genieten, genoemd te worden; het laatste doet bovendien passeeren de tal van breede boulevards, waaraan Genève zoo rijk is.

Genève is het eene uiteinde van het meer, en zeker aan de betekenis der stad heeft het te danken, dat het haar naam kreeg tevens. Toch dient ook het andere uiteinde genoemd te worden als een plekje op aarde, dat meer dan de moeite waard is. Het is Montreux met aan den eenen kant Vevey en aan den anderen kant Territet, die samen vormen de aaneenschakeling van eene groote luxe-badplaats, die vol charme en vol poëzie is en waarboven zich als een achtergrond groepeeren Glion, dat toegang geeft tot de beroemde Rocher de Naye, en les Avants, dat op eene 1000 M. hoogte een verrukkelijk winter- en eigenlijk ook zomeroord is. Het gezicht, dat men van deze hoogte over de omgeving van Montreux heeft, is eene

der schitterendste, die men zich denken kan; zelfs in Zwitserland, waar men anders voor panorama's niet spoedig verbaasd staat, is dit er een, dat afzonderlijk genoemd wordt, en dat dan ook, wanneer men het voor het eerst aanschouwt, zelden nalaat een kreet van bewondering te ontlokken. Als uit een speelgoeddoos opgebouwd ziet men daar de plaatsjes, die bij elkaar liggen, voor zich uitgestrekt en te midden van de heerlijke plantenweelde en van de palmen, waarin zij zich baden, zijn opgebouwd de monumentale hotels, die met hunne witte façades aan het geheel het aanzien geven, dat aan de tinten van de Riviera doet herinneren. Vevey is aan den kant van Lausanne genomen de aanvang van deze badplaatsenreeks; meer en meer is het in den loop der jaren badplaats bovenal geworden en heeft het zijn aardig oud stadje geheel op den achtergrond gedrongen. Langs de villa op het merkwaardige Ile de Salagnon, het eigendom van den Franschen portretschilder Charrand, komt men bij het liefelijke Clarens, onsterfelijk gemaakt zoowel door Lord Byron als door Rousseau, door de herinnering aan hunne werken. Langs de kade, die voor voetgangers onafgebroken voert langs het meer en overschaduw wordt door hooge boomen, bereikt men dan Montreux, dat zijn oud karakter geheel heeft verloren voor zijn nieuw gewaad van mondaine badplaats, waar tegen den herfst de elegante menigte uit alle deelen der wereld samenkomt en de Amerikanen bij voorkeur hun bezoek aan Europa besluiten. Montreux is naar de overlevering wel een oud stadje, welks naam teruggaat tot in de Romeinsche tijden, maar men is dit thans vergeten, en zelfs het oude pleintje van Rouvenaz is een openbaar park geworden, waar een monumentale fontein haar stralen omhoog werpt als eene eerste begroeting aan de bezoekers, welke daar aan land stappen. Montreux is het middelpunt van de Zwitsersche horlogerie, dit moet men weten; het is tegelijkertijd het middelpunt van het vreemdelingenverkeer in dit gedeelte en dat merkt men direct. Alles is hier luxe en comfort, alles ademt hier den glans van klatergoud van korten tijd. Maar de indruk, die anders een onaangename zou kunnen zijn, wordt hier verzacht door de artistieke opvatting der dingen en door de zonnig lachende omgeving, die vredig is tegen alle menschelijk gewriemel in. En zelfs wanneer men van het ultra-luxueuse Territet, een hoofdstation van de Simplonlijn — beslist de mooiste weg over de Alpen, zeker zoodra hij midden uit de witte wereld voert naar de boorden van dit meer — naar het oude en eerbiedwaardige Chillon gaat, waarvan men zooveel mogelijk tracht den ouden staat te herstellen, dan treft niets als een contrast; dan blijft men in de stemming om er de poëzie van dit oude slot te bewonderen en op een rustig plekje van de cour te genieten van Byron's strofen gewijd aan Bayard, die hier jarenlang in gevangenschap zuchtte. De eenvoudige herberg, waarin Byron vertoefde om dit gedicht te schrijven, is thans het splendide „Hotel des Anglais”.

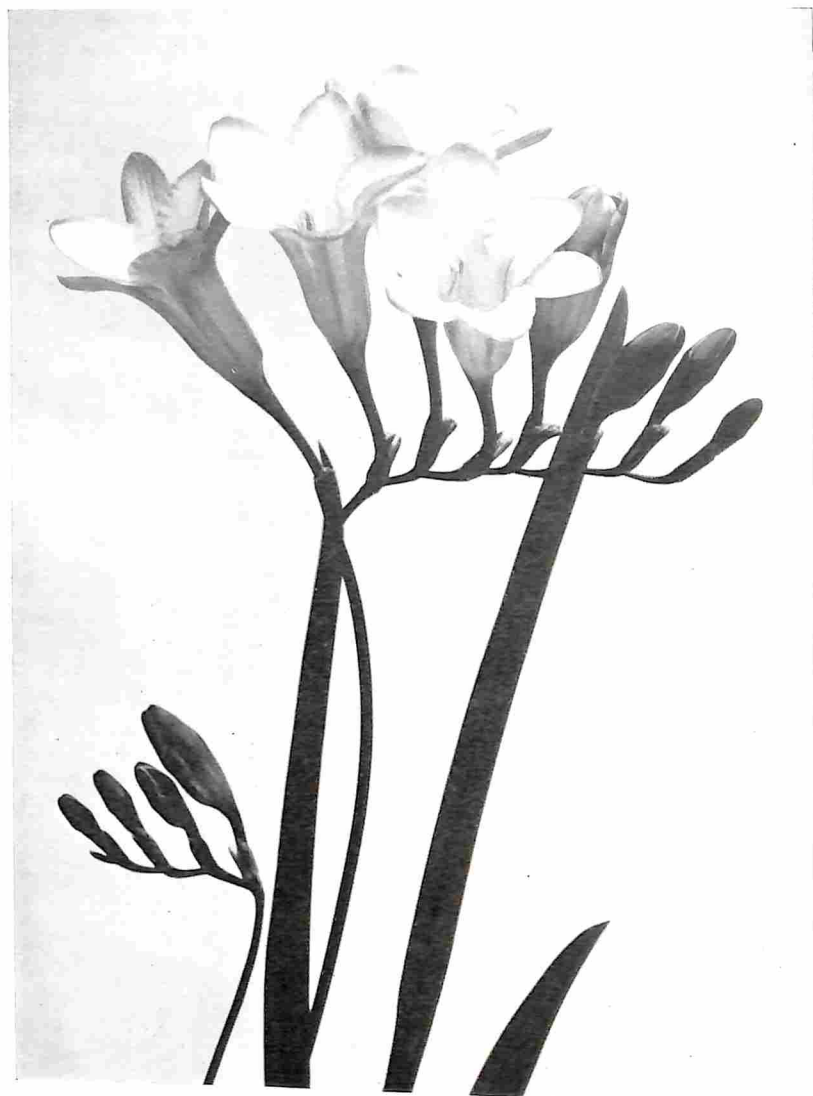
De uiteinden van het meer van Genève zijn schoon, maar in het midden van het meer ligt toch wat men zou willen noemen de parel zijner boorden, het liefelijke Lausanne. Lausanne is een oude stad; men behoeft hare geschiedenis niet op te slaan om dit te bemerken, want het spreekt uit geheel het karakter harer straten, die schilderachtig en antiek zijn, Lausanne is gebouwd op een heuvelrug en ook daarvan draagt het de sporen, want onvermijdelijk op en af gaan de straten, steeds hellend en dalend zijn er de deelen der stad, die daardoor als vanzelf aan een der schilderachtigste steden van Nederland herinneren, aan het oude Noviomagum. En Lausanne is niet alleen de meest aantrekkelijke van alle Zwitsersche steden, maar waarschijnlijk ook de oudste, want hare geschiedenis gaat terug tot den inval der Allemanen in 379, en haar heldenstrijd, waarin Majoor Davel de nog niet vergeten heldhaftige verdediger van het onverwoestbare vrijheidsbegrip der Vaudeezen was, speelt zich vanaf het midden der 16e eeuw af tot aan het einde der 18e eeuw. Lausanne is ook een der meest bezochte van alle Zwitsersche steden geweest. Rousseau gaf er concerten in die toen reeds beroemde Kathedraal, Voltaire vestigde er zich korten tijd en de Engelsche filosoof-geschiedschrijver Gibbon woonde er mede een korte poos in het huis, dat nu Hotel is en waar men voor een diner in de oude werkkamer van dezen geleerde meer moet betalen dan voor een diner in de gewone restauratiezaal! Maar Lausanne bezit naast hare oude gebouwen ook vele fraaie nieuwe, in de allereerste plaats wel het Paleis van Justitie, op de place de Montbenon, de gebruikelijke en boven allen lof verheven wandelplaats van Lausanne, versierd met het mooiste standbeeld van Wilhelm Tell, dat Zwitserland bezit; verder hare Universiteit in Florentijnschen stijl, hare verschillende scholen en openbare inrichtingen, hare musea, en niet het minst haar Palais de Rumine, dat een schat van schilderijen en beeldhouwwerken bevat, die spreken van Zwitsersche kunst en van Zwitsersche gaven. Doch fraaiër dan dit alles en meer herinnering nalatende is de omgeving, waarin Lausanne zich mag verheugen. Wij denken allereerst aan Ouchy met zijn schitterenden aanleg van een aan een stuk doorlopenden quai, met zijn niet minder schitterend aspect langs heel de quai heen, en vandaar langzaam voortgaande naar de kleine plaatsjes der omgeving, die hunne wijnbergen tegen de glooiende hellingen aanklampen en het geheel een aanzien geven van rust en landelijke tevredenheid. En wij denken ook aan de hoogte van Sauvabelin, waarheen een kabelspoorweg voert, en vanwaar men een

uitzicht heeft op het meer, op de bergen van Savoye, en op de stad met hare torentjes en haar steeds tusschen groen verscholen daken zelve, zoo verrukkelijk mooi, dat men niet kan nalaten de bewoners van dit oord te benijden.

Zeër zeker zijn wij niet de eenigen, die van Lausanne hun beste en hun schoonste Zwitsersche indrakken naar huis hebben medegenomen. Te midden van al het gewone, van datgene wat ook op andere plaatsen op te merken viel, vonden wij in Lausanne iets afzonderlijks, dat niet aangekweekt en niet gemaakt, doch uit zichzelf door de natuur was gegeven. Men vindt er de zon, schitterende op de groene weiden en weerkaatst in vriendelijke landhuisjes, die zoovele comfortable ingerichte jonge-dameskostscholen bleken. Aan de kade van Ouchy liggen de bootjes om te varen op het meer, elk oogenblik gereed en het was op een van die heerlijke stille avonden die het eind van Juni kan schenken, dat wij in de stilte van den naderenden nacht voeren langs geheel de badplaats heen. En toen wij kwamen aan het uiteinde van Ouchy, aan het punt waar de kade overgaat in het kleine gehuchtje Pully, toen trof ons vanuit de openstaande ramen van eene charmante villa, die den niet minder charmanten naam van „Cyrano” droeg, de muziek en de zang, die afkomstig moesten zijn van jonge meisjesstemmen en daartusschen door was het eensklaps met volle tonen het Wilhelmus, dat ons tegenklonk, en dat op dit zoo bij uitstek karaktervol Fransch-Zwitsersche watervlak ons herinnerde aan huis, H. V. D. MANDERE.

FREESIA'S.

WANNEER in de wintermaanden de bloemenvoorraad te kort gaat schieten en 't warme Zuiden ons uit zijn bloemenschat moet voorzien, dan behooren tot de geliefkoosde kinderen van Flora, welke ons toegonden worden, de zacht welriekende Freesia's in hun geelachtig wit kleedje. Wiegelend op lange dunne en toch stevige stengels met tot dikwijls 14 bloemen op een rij bijeen, vragen ze door hun aantrekkelijken vorm een ieders aandacht. De reis en de verzending heeft haar niets gedeerd en wanneer ze zich in water wat opgefrischt hebben, dan zien ze er uit, als of ze zoo pas afgesneden werden. Hare gemakkelijke verzendbaarheid en het lange genot, dat men er van heeft in vaasjes of voor andere decoratie doeleinden, is een niet genoeg te waardeeren eigenschap en daaruit valt dus reeds heel goed te verklaren, dat men zich steeds meer en meer op de teelt ervan is gaan toelagen. Niet alleen in Zuid-Frankrijk, doch eveneens op de Normandische eilanden en in Z.-Afrika neemt de cultuur in omvangrijkheid toe, terwijl ook 't kweeken in kas en bak allengs meer toepassing vindt. Vele jaren was 't zoo vanzelf sprekend, wanneer over Freesia's gehandeld werd, dat dit geen andere dan een witte bloem zou kunnen zijn, dat 't een heele

FREESIA TUBERGENI CONQUEST.

FREESIA TUBERGENI, VERSCHILLENDE VARIËTEITEN.

opshudding teweeg bracht, toen in 1901 op een bloembollententoonstelling te Haarlem daar onverwachts een zacht lila-roze variëteit, naar den winner Freesia Tubergeni genoemd, tentoongesteld werd. Al dadelijk trok deze nieuwigheid bijzondere attentie en werd in de voornaamste buitenlandsche vakbladen beschreven en herhaaldelijk bekrond. Deze variëteit is de voorlooper geweest van een geheel nieuwe groep van Freesia's, waarin alle nuances van wit tot donker roze-lila voorkomen.

Freesia's zijn Kaapsche bolgewasjes. In 't allereerst was alleen de variëteit refracta bekend, later kwam de Leichtlinii, welke in 1875 in Engeland een getuigschrift van verdienste verwierf. Daarop verscheen de F. refracta alba, een afwijkende vorm van de gewone witte. Eerst vele jaren later werd weder een nieuwe species uit Z. Afrika geïmporteerd nl. de kleine onaanzienlijke paarsbloemige F. Armstrongii. Door kruisingen met witte Freesia's ontstonden de paarse verscheidenheden. Kort daarop werd weer een nieuwe species aangebracht nl. de gele Freesia aurea, welke op zijn beurt weer de stamvader is geworden van tal van geelbloemige nieuwigheden. Thans worden allerlei nuances, van 't schitterendst oranje en kanariegeel tot 't zachtste lila, kleuren zooals men zoo treffend mooi onder de Azalea Mollis en Rhodendron vindt, in de nieuwste zaailingen aangetroffen. Geen wonder dat firma's, die zich met deze cultuur zijn gaan bezighouden, uitstekende zaken maken en uit alle oorden der wereld bestellingen krijgen. Door selectie en door onderling kruisen neemt 't aantal nieuwigheden steeds toe en tot zelfs in de witte kleuren strekken zich de verbeteringen uit. Tot de beste van heden kunnen genoemd worden Freesia Amethyst, F. Chapmannii, F. Rosy Queen, F. phare en anderen. De betrekkelijk eenvoudige cultuur, de snelle groei en vermeerdering, 't zich gemakkelijk laten vervoegen, zijn zeer belangrijke factoren voor 't steeds grooter wordend verbruik. Reeds tegen Kerstmis, dus als de vraag naar bloemen aanzienlijk is, is men in staat Freesia's te leveren. Ze worden half Juli, begin Augustus in een mengsel van bladgrond, compost en rivierzand opgepot en in goedgeluchte koude bakken geplaatst, vooral niet te ver van 't glas. Tegen al te felle zon worden ze beschermd. Twee maal per week krijgen ze vloeimest, terwijl voor de noodige bevochtiging zorg gedragen wordt. In September worden ze vervolgens in de koude of gematigde kas of in de oranjerie geplaatst. Zijn de bloemen afgesneden en gaan de bladeren vervolgens aan 't afsterven, dan moet met gieten en bemesting toch eenigen tijd worden doorgedaan. Voor een goed rijp worden is dat een besliste noodzakelijkheid. Zijn de bollen voldoende afgerijpt, waarvoor ze vooral in hun potten in de zon geplaatst moeten blijven, dan worden ze in droog zand bewaard. De krachtigste worden dan in Juli opnieuw opgepot. Een te warme kas temperatuur bij 't forceeren is voor 't welslagen noodlottig. B. J. KRÖL.

BIKKELEN.

W ORDT er nog gebikkeld? Weet het jongere geslacht wat bikkelen eigenlijk is, wat bikkels zijn? We vermoeden, dat vooral in de dorpen dit meisjesspel nog wel in zwang zal zijn, in de steden is 't vrijwel in onbruik geraakt, zoowel bij ons als in naburige landen. Als bescheid op onze informaties daarnaar kregen we: „Le jeu d'osselets pas en usage”, „the game of hucklebones is not now played”, „Man spielt nicht mehr mit Knöcheln”.... Andere tijden, andere spelen!

Eerst werden de origineele middelhandsbeentjes, kooten of hiltens uit den schapepoot, welke er blijkens de benaming van het spel overal voor gebezigd werden, vervangen door looden of koperen, nagemaakte bikkels. Buiten, waar men de echte nog gebruikt, wordt het spel dan ook wel gewestelijk „kooten” of „hiltens” genoemd. De benaming der bovenliggende bikkelskanten bij verschillenden stand is ook afwisselend; noemt men in Noord-Holland de bikkels bij verschil van stand: essers (naar den S-vorm), staanders, putters (naar de holte), en stovers, de twee laatste standen heeten op de Veluwe: guit (van gat) en buk (verwant met bochel).

Thans bikkelt men weinig meer, — doch onze vrouwen en moeders zijn het spel nog niet vergeten, vooral niet wanneer zij buiten zijn opgegroeid.

En als ge haar erover spreekt herinneren zij het zich of 't nog gisteren was, hoe ze op warme zomermiddagen ergens bij een beschaduwden stoepsteen geknield lagen, den stevigen bikkelsbal opwierpen en dien telkens behendig opvingen in het omhoogstuiten, onderwijl nog allerlei vaardige kunstgrepen aan haar bikkels verrichtend.

Ze hooren weer het klikkende getik van dien stuiter op den stoepsteen, dat zoo vervelend was om aan te hooren voor wie binnen de huizen op rust gesteld waren.

Daarom werden ze op last der heeren van de secretarie altijd door den veldwachter verjaagd van de hardstenen treden voor het raadhuis, waar het toch zoo fijn bikkelde!

Ze weten u te vertellen van twee akelige oude dames, waarvan je nooit bikkelen mocht op haar stoep; — je deed 't tòch, — en als je dan druk te bikkelen zat, lieten die oude draken van uit de gang een emmer water onder den dorpelkier door gieten, zoodat je, door watersnood gedwongen, het spel staken moest.

Meisjes bikkelen niet meer; — ze fietsen, ze tennissen, ze spelen korfbal. Tal van meisjesspelen, welke handigheid aanbrachten, worden al zeer vroeg door haar verlaten; krachtsuiging, lichaams oefening vervangen het oude.

Nu zijn we voorstanders van het openluchtspel, we mogen die sportieve spelen gaarne lijden en gelooven aan hun waardij; alleen, we zouden de speciaal vrouwelijke handigheid, die een zegen voor de menschheid is, niet te loor willen zien gaan. Een blik op het onlangs gepubliceerde beeld der gemiddelde „American girl”, uit metingen van ettelijke duizenden jonge Amerikaanschen verkregen, toont ons vergroving van voeten, handen en schier alle lichaamsdeelen bij het klassieke vrouwelijke schoon vergeleken. Een en ander is op rekening van de sport te stellen.

Was vroeger een geldig excuus voor 's mans onhandigheid, dat hij geen meisje was en dus nimmer fröbelen, breien, handwerkjes, bikkelen en garnalenpellen geleerd kon hebben, — we gaan den tijd tegemoet, waarin — zoo handenarbeid bij het onderwijs dit niet verhoede — de beide geslachten, in coëducatie groot geworden, elkaar wederzijds onhandigheid te verwijten zullen hebben.

Daarom is het dan, dat we het jammer kunnen vinden zoo'n leuk, kalm meisjesspel vergeten te zien, terwijl met dit vermaak ook alweer oude speelliedjes verdwijnen. Die laatste toch zijn interessant, omdat hun simpele versmaat geboren is uit het spelgebaar. Het opgooien, neervallen, opstuiten en vangen van den bal geven de tempo's aan, waarbinnen de bikkels in een vierkant of „huis” gelegd moeten worden, met een voorgeschreven kant bovengelegd moeten, of opgenomen in snellen greep.

Zoo hoort men in Drente nog bij het opnemen der bikkels:

Ik bouw mien huus,
Mit kalk en gruus,
Mit bak — steen,
Zoo glad als been,
Ik neem er een!

En bij het neerleggen klinkt het:

Moeder te vroeg,
Hoe is 't er mien oog?
Anneke — teer,
Ik leg nou ien
Klein bikkeltje neer!

Onlangs zagen we op de Veluwe nog eens gezellig bikkellende meisjes. Daar waren ze het spelletje nog niet vergeten en de bikkelliedjes evenmin; wie de verschillende „huizen” er goed afgebracht had, zonder af te raken door den bal te missen of een misgreep te doen, besloot haar beurt met een wezenlijk

kunststukje van handigheid, dat allerlei gebaren vereischte onder het opgooien en vangen van den bal, en waarbij in vlug tempo gezongen werd:

Stip in de put,
Stip uut de put,
Stip in de plas,
Stip uut de plas.
Doar ik mien moeders
Muts in wasch,
Ik wasch m'n handjes,
Ik dreug ze weer of,
Ik steek ze in m'n zij'en,
Ik drèj ze in 't rond,
En griep dan alle vier
Bikkeltjes pront! (prompt).

Wie als meisje geleerd heeft een volmaakt „stip in de put” te bikkelen zal eenmaal als vrouw in staat zijn om man of kinderen allerhandigst in moeilijke oogenblikken voor vertwijfeling te bewaren. G. DE GRAAF.

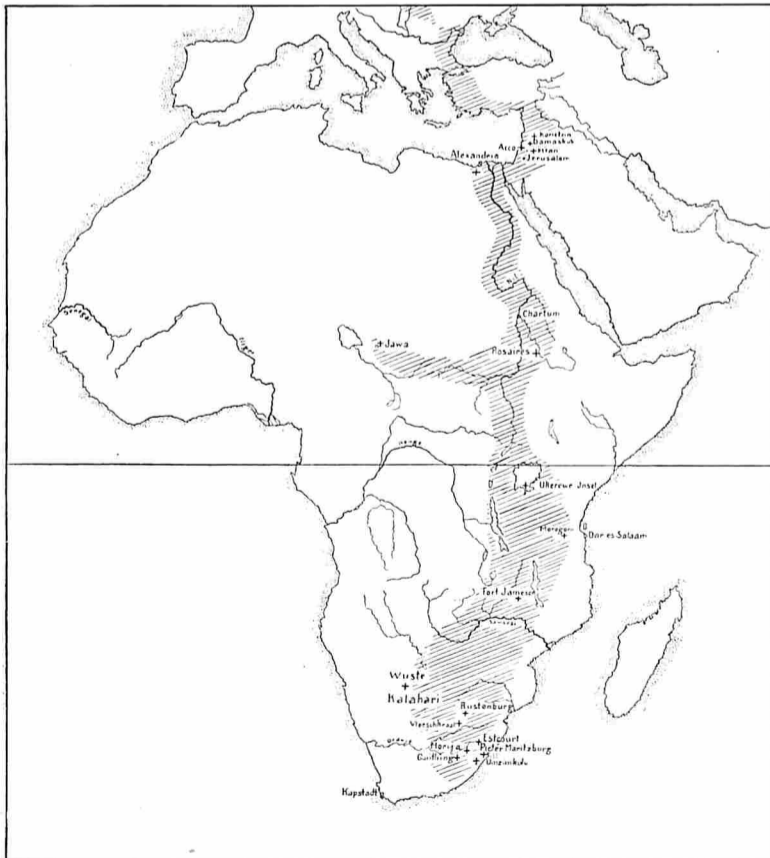
OPROEP TOT HET MERKEN VAN JONGE OOIEVAARS.

ZONDER twijfel zijn er onder de lezers van „Buiten” velen, die òf zelf bezitters zijn van een ooievaarsnest of wel er in hun omgeving een weten te zitten. Tot hen deze oproep om steun bij het merken der jongen, — die hiertoe van een genummerde aluminiumring om den poot voorzien worden, — ten einde aldus eenig inzicht te krijgen in het trekken dezer ons zoo gemeenzame vogels.

Laat ik ter opwekking eerst eens in 't kort mededeeling doen van de op die manier in Oost-Pruisen bereikte resultaten. Daar zijn op initiatief van de vogelwacht te Rossiten in den loop van vier jaar een 3000-tal nestjongen geringd. Daarvan werden er tot nu toe 35 teruggevangen, waarvan 14 in Afrika en 4 in Azië. Vermakelijk is het dikwijls te lezen, langs welke omwegen deze ringen uit de handen der inboorlingen, die van het opschrift „Vogelwarte Rossiten” niets begrepen, weer in het bezit van de vogelwacht geraakten. Intusschen zijn wij nu in staat vrij nauwkeurig de trekwegen dezer Oost-Pruisische ooievaars aan te geven.

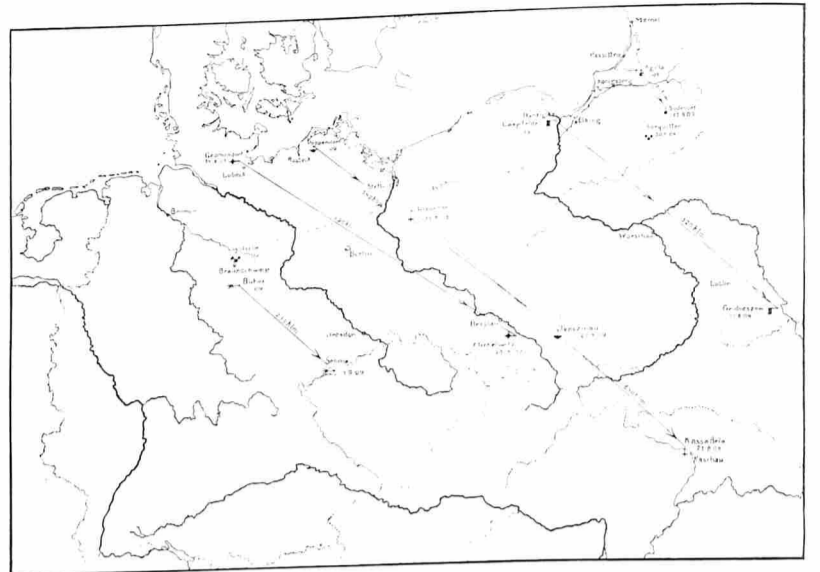
Terwijl in het algemeen de vogeltrek in W. Europa van het N. O. naar het Z. W. gericht is, wat ook door de ringproeven met bonte kraaien en kokmeeuwen bevestigd werd, blijkt het dat die der Pruisische ooievaars van het N.W. naar 't Z.O. loopt, gelijk uit bijgaand kaartje, waarop merk- en vangplaatsen van een zelfden ooievaar door een gelijk teeken zijn aangeduid, duidelijk te zien is. Zij trekken dus over Hongarije, en de Königl. Ungarische Ornithologische Zentrale te Boedapest, die eveneens sinds 1908 ringproeven nam, komt tot een gelijksoortig resultaat voor de Hongaarsche ooievaars: zij trekken alle naar den Z.O. hoek.

De eerstvolgende vangplaats van een geringden ooievaar is Damaskus in Syrië. Dat is dus een heele afstand en omtrent den weg daarheen gevolgd, leeren ons de ringproeven tot op

DE TREK NAAR EN IN AFRIKA.

(De kruisjes zijn vangplaatsen van gemerkte ooievaars.)

DE ZUID-OOSTELIJKE RICHTING WAARIN DE OOIEVAARS IN DEN HERFST UIT NOORD-DUITSCHLAND WEGTREKKEN

heden nog niets. Nu is echter in den trektijd de ooievaar een heel gewone verschijning te Constantinopel. In een stuk over de verspreiding der dieren op 't Balkan Schiereiland lezen wij b.v.: „De trekvogels, die de bewoners der stad (Constantinopel) het meest te zien krijgen, zijn de gewone witte ooievaars (*Ciconia ciconia* L.). Een van haar belangrijkste trekwegen moet recht over den Bosporus voeren, want hunne eigenaardige silhouetten zijn voor den blauwen hemel boven Constantinopel een zeer kenmerkend sieraad.” Dit geeft ons dus een aanwijzing omtrent het verloop van den trek naar Syrië.

In den omtrek van Damaskus werden er 2 geschoten — volgens courantenberichten worden daar vaak geweldige zwermen van ooievaars in de omgeving waargenomen — in Palestina 1 en ten slotte nog een 4e in Syrië bij Mtan (= Imtan, 't oude Mothana?). Op het tweede kaartje is het verdere verloop van den trek langs den Nijl zuidwaarts tot in Transvaal en de Kaapkolonie aangegeven. In Zuid-Afrika is de ooievaar een welkome sprinkhanenverdelger. Kon men vroeger nauwelijks gelooven dat deze Z. Afrikaansche ooievaars dezelfde zijn als onze Europeesche, door de ringproeven is dit nu onwederlegbaar aangetoond.

Hoe staat het nu met onze Hollandsche ooievaars? Trekken ook zij in het najaar naar het Z.O., naar Constantinopel, om over den blauwen Bosporus naar Klein-Azië en Palestina over te steken? Vervolgen ook zij hun weg door Egypte, over de groote Afrikaansche meren om ten slotte bij onze stamverwanten in Z. Afrika aan te komen? Men krijgt den indruk, dat de Oost-Pruisische ooievaars in 't algemeen de richting van den loop der groote rivieren volgen en van lange zeereizen niet houden. Zouden nu wellicht niet onze ooievaars langs den Rijn zuidwaarts trekken? Ik herinner mij, hoe jaren geleden een kennis mij eens vertelde, dat hij op een reis door de Middellandsche zee in de straat van Gibraltar een groote vlucht ooievaars had zien oversteken. Zijn dat wellicht niet onze Hollandsche ooievaars geweest? Wij weten daaromtrent nog niets, en toch, hoe belangwekkend zou het zijn, den trek onzer ooievaars te kunnen vergelijken met dien der Oost-Pruisische, ja, ons een volledig beeld te kunnen vormen van het trekken der Europeesche ooievaars in het algemeen.

Verleden jaar zijn er in ons land een achttiental jonge ooievaars van ringen voorzien, maar dat is nog veel te weinig, het aantal moet en kan veel grooter worden. Wat in Oost-Pruisen kan, waar in den loop van 4 jaar 3000 jongen geringd werden, moet in ons ooievaarrijke land ook kunnen! Laat daarom ieder, die er kans toe ziet, meehelpen. Het merken is niet moeilijk. De beste tijd is, als de jongen halfvlug zijn en zich boven den nestrant laten zien, einde Mei, Juni en Juli. Komt men bij het nest, dan liggen de jongen meest plat en strekken de lange pooten uit, zoodat het aanbrengen van een ring heel eenvoudig is. De ouden doen nooit een ernstige poging om den indringer weg te jagen en verzorgen de jongen na afloop alsof er niets gebeurd was. Ik hoop dat vele aanvragen om de aluminiumringen, die door mij gratis worden toegezonden, weldra bij mij in zullen komen, en dat het aantal geringde ooievaars in dit voorjaar dat van verleden jaar ver zal overtreffen!

En laten verder allen er op letten, of er ook van de verleden jaar gemerkte jongen in dit voorjaar teruggekeerd zijn. Nestelen doen zij waarschijnlijk pas in het tweede of derde jaar, maar meerdere jongen zijn in Pruisen na 1, 2, ja zelfs 3 jaar in de onmiddellijke nabijheid van hun ouderhuis teruggevonden.

Zoologisch Station. Den Helder.

H. C. DELSMAN.

TURELUURS EN KEMPHAANTJES.

IK zal maar direct met de deur in huis vallen, en u vertellen, dat tureluurs en kemphaantjes direct van de andere langbeenige en langsnavelige moeras- en weidevogels te kennen zijn, en wel de eersten aan hun opvallend roode pooten en de anderen aan den dikken ronden veerenkraag. Verder maakt

een tureluur altijd een verbazend leven en veel drukte, terwijl een kempmaan haast nooit een woord zegt, en in alle stilte zijn gang gaat tusschen kieviten, grutto's, wulpen en andere gevleugelde weidebewoners. Aan die kenteekenen zal de leek al vrij spoedig deze twee vogels onderscheiden. Zooals de hierbij gevoegde afbeeldingen van den heer Burdet duidelijk doen zien, bestaat er vrij weinig verschil tusschen de wijfjes. Het kemp-, „hennetje” (ik weet niet of het woord goed is, maar ge begrijpt in elk geval wat ik er mee wil zeggen) is wat zwaarder getint, en vertoont niet zooveel fijne lijntjes, adertjes en puntjes op haar veeren als het over het geheel wat slanker gebouwde tureluurtje, dat werkelijk een prachtig moerasvogeltje is. Maar ik zeg u vooruit, dat ge al dat moois niet zoo heel gemakkelijk te zien zult krijgen, want onze tuut is lang niet betrouwbaar, en laat zich niet licht zoo dicht naderen. Toch kun je op een grooten afstand al weten of je met een tureluur, kempmaan of grutto hebt te doen, want de eerste heeft zulke opvallend roode pooten, dat daaraan alleen de beginner in de edele ornithologie hem dadelijk zal herkennen.

Het is jammer, dat zulke dingen niet op foto's te zien zijn, dat komt misschien later wel met de kleurenfotografie, maar ik wil u toch op iets anders wijzen, dat zeker de moeite waard is. Zeer duidelijk kan men n.l. op de kiek van het kempmaantje zien, dat de vogel zijn vleugels uitbreidt, zoodat ze aan twee kanten een soort van tentje vormen, en zoo de eieren goed bedekt en warm gehouden worden. De tureluur, die net van plan is zich op het nest te zetten, laat de vleugels ook al wat zakken. Jonge roofvogels doen zowat 't zelfde, maar dat is toch eigenlijk weer wat anders. Die gaan op hun hielen zitten, zoodat hun lichaam van achteren afsluit. Dan laten ze de vleugels neer, tot op den grond, en de bek bewaakt dan den vierden uitgang, zoodat de prooi in geen enkele richting kan ontsnappen. Of de ouden het ook doen, weet ik niet, doch van jongen zag ik 't meer dan eens.

Maar, revenons à nos... tureluurs. Ze maken op mij altijd den indruk van zeer zenuwachtig te zijn, in tegenstelling met hunne moerasgenooten, behalve grutto's, dat zijn ook al nerveuze snuiters. Maar neem daartegenover nu eens de kieviten. In 't begin, als je hun broedterrein betreedt, gaan ze als gekken te keer, doch na een paar minuten is alles weer rustig, en je vindt het nest, zonder dat een kievit te zien of te hooren is. Een grutto en een tureluur schreeuwen al harder en harder naarmate men dichter in de buurt van het nest komt, zoodat zelfs de amateur-eierenzoeker het zoo gemakkelijk mogelijk vindt. Kempmaantjes zijn weer van een ander maaksel. Die maken noch kabaal als je op het veld komt, noch als je het nest vindt, en ik geloof, dat het wel de meest zwijgzame vogels van Nederland zijn. Het voornaamste sieraad van 'n kempmaan is zijn wapperende veerenmantel. Er zijn menschen, die altijd spreken van Kragenmakers, Kraagmannetjes en Kraagzetters, en die namen zijn net zoo toepasselijk als zijn boekennaam *Machetes pugnax* L. Er is geen enkele vogel, die zulke mooie versierselen draagt als de kempmaan. Ge vindt ze van allerlei kleuren: witte, bruine, groenzwarte, bonte enz., prachtig mooi. Altijd is er beweging in zoo'n levende boa, zelfs als er totaal geen wind is. Ik denk, dat de vogels ze naar believen kunnen laten uitstaan. Een klein gezichtje, met roode wratjes aan den snavelwortel en bij de oogen, komt uit die geweldige veerenbos te voorschijn, en geeft zoo'n beetje het idee van een bloedarmoedig meisjesgezicht in een dikken pels. De lange snavel is tamelijk zacht en zwak, en als wapen niet bijzonder te duchten. Toch weten ze er eenigszins gebruik van te maken op

Foto Ad. Burdet.

BROEDENDE TURELUUR.

Foto Ad. Burdet. BROEDENDE WIJFJESKEMPHAAN.

hunne tournooien, waar nooit dooden vallen, en slechts zeer zelden zware wonden geslagen worden. Zoo'n kempmaantjestournooi is een zonderlinge, nooit volkomen begrepen liefhebberij. Rustig staat het mannetje bij zijn broedende eega op een aardkluit of een hekpaaltje om zich heen te kijken, en nauwelijks komt er een andere zwijgende dikkoppige soortgenoot over hem heen strijken, of hij vliegt hem achterna, en op een open plekje midden in de weide, (men kan 't soms kennen aan het platgetrapte gras) neemt het onvermijdelijke duel een aanvang. Verwoed stuiven ze op elkaar los, den snavel gereed, de wuivende halskragen uitgespreid. Op een meter afstand houden ze plótseling halt, retireeren eenige passen, buigen eens diep naar den grond, en strijden opnieuw hun verbitterden strijd, welke nochtans op niets uitloopt. Een paar rechtgeaarde kempmanen, die boven de vechtersbazen voorbij vliegen, zijn ook dadelijk van de partij, en zoo gaat het niet zelden uren achtereen door: van tijd tot verdwijnt er eens een, om weldra weer plaats te maken voor nieuwe bezoekers. Terwijl de respectieve huisvaders samen zoo con amore aan het vechten zijn, neemt moeder de vrouw de huishoudelijke plichten trouw waar. Midden in het lange gras broedt zij al vanaf begin Mei op de vier mooie, peer-vormige, glanzige eieren; fraai van kleur zijn ze: groenachtig met olijfkleurige en warmbruine vlekken, die een zeer voldoende schutkleur vormen, zoodat ze haast net zoo moeilijk zijn te vinden als kievitseieren. Na een dag of achtten komen de donzige jongen uit, alleraardigste diertjes, net kuikentjes, die een half uur na hun geboorte al kunnen loopen.

De tureluur, die een paar dagen korter broedt, begint tegen de laatste Aprilweek al te leggen, en zoo komt het, dat ge onder de kievitseieren op de Friesche en Hollandsche markten nogal eens tuserseieren tegenkomt, die direct opvallen door hun geringere grootte en lichtere kleur. Ze worden verkocht onder den naam van „bontjes”. Of ze lekkerder zijn dan de beroemde kievitseieren, zou ik niet kunnen zeggen; ik heb geen van beide ooit geproefd.

WIGMAN.

De graanopbrengst der aarde.

HET Internationale Landbouwinstituut, welks hoofdzetel Rome is, deelde dezer dagen de cijfers over 1909 mede, betreffende de totale graanopbrengst. Als men voor de wereldproductie het verhoudingscijfer 1000 aanneemt, dragen hiertoe de Vereenigde Staten van N.-Amerika bij 207.3, Europeesch Rusland 147.9, Frankrijk 108.4, Engeland met Indische Koloniën 98.4, Italië 60, Hongarije 53.6, Argentinië 46.1 en Duitschland 44.9. Alle andere graanbouwende landen samen bijna 1/5 der gansche productie. De gemiddelde opbrengst is het grootst in België en Nederland, nl. 24 centenaars per bebouwde H.A. In Engeland teelt men 31 centenaars per bunder, in Duitschland 19.8, in Frankrijk slechts 13. Onderaan op deze lijst staat Europeesch Rusland met 6.2 centenaars.

Blijft in Europa de graanbouw in de meeste landen vrijwel onveranderd, in Siberië, Argentinië en Canada breidt deze zich steeds uit, al zijn thans de verhoudingen per mille in de graanproductie der wereld voor Siberië en Canada resp. nog slechts 20.9 en 33.9.

G.

Foto C. Vreedenburgh Jr.

'S RIJKS ASPERGE-PROEFVELD TE 'S-GRAVENZANDE, WAAR VERSCHILLENDE BEMESTINGSPROEVEN TOT VERBETERING DER CULTUUR GEHOUDEN WORDEN.

OVER ASPERGES.

TAL van fijne groenten worden op onzen vruchtbaren Hollandischen bodem geteeld en onder die neemt de asperge een eerste en eigenaardige plaats in. Een eerste plaats, omdat de asperge zich hóoghoudt, d.w.z. ze daalt niet tot de lage prijzen waartoe bijna alle groente met het vorderen van het seizoen zakt; ze blijft prijzig en vooral de Westlandsche asperge is een product, dat niet gauw op een burgermanstafel verschijnt. Haar voorkomen maakt haar bovendien die eerste plaats waardig: op zichzelf een mooie vrucht (of juist: stengel) van zacht blank wit, is ook haar wijze van verschijning in het publiek keurig door de strakke mooi-gevulde bossen.

En: een eigenaardige plaats neemt zij in door haar cultuur. Waar toch bijna alle groenten tegenwoordig worden geforceerd d.w.z. geteeld in kassen, teneinde een zoo vroeg en zoo rijk moge-

lijke productie te hebben, leent de asperge zich daartoe minder. Wel worden op het rijksproefveld voortdurend cultuur-proefnemingen gedaan met verschillende variëteiten en bemestingen.

Voor de asperge-teelt, zooals die b.v. in het Westland gebeurt, leent zich het best een los-zanderige bodem. Na uitgezaaid te zijn, wordt de asperge eerst na één of twee jaar overgeplant in dezen bodem, in ondiepe greppeltjes en na een paar jaar gegroeid te zijn opgehoogd, naarmate de dikke vleezige spruiten van den wortelstok (de aspergeplant) langer worden. Die ophoogingen noemt men „bedden”, waarvan het doel is asperges van voldoende lengte en gebleekt te cultiveren.

Tegen oogsttijd worden de bedden vlak-glad gestreken met een plankje. En 's morgens heel in de vroege als 't ochtend-licht nog aarzelend over de landen hangt, gaat de tuinder de bedden na, en zoekt of hier en daar de gladde oppervlakte gebarsten is. Want dat wijst hem op een asperge, die op 't punt staat om door te breken, een asperge die rijp is. Voorzichtig wordt ze met de hand uitgegraven tot op de moer en afgebroken of afgestoken. Dan vult hij het gat en gaat hij na geogst te hebben het gezicht over de bedden met een „strijk-blokje”, om 't geheel weer glad te strijken. Het boven den grond komen der asperges moet hij trachten te voorkomen, omdat de blanck kleur in het licht wordt tot een blauwe. Het publiek wil die kleur niet, die blauwe kopjes en ofschoon de smaak dezelfde is, zijn de witte toch wel 25% meer waard.

Voordat men met de opbrengst van den dag ten veiling gaat, worden de asperges „geschroeid” d.w.z. de vuilbruine schillen worden afgenomen en helder-wit wordt ze „opgebost”, wat bij den verkoop van deze groente de meeste zekerheid geeft van gelijkwaardige hoeveelheden. Een uitgehold blokje van bepaalde inhoud en afmeting bepaalt de grootte der bossen.

Wel 200000 bos worden in 't Westland per jaar geogst, waarvan circa de helft ter veiling komt en meestal opgekocht wordt door de conserven-fabrieken. Het eigenaardig verkoopsysteem dier veilingen der vereeniging „Westland” (zelfs door het buitenland bestudeerd) kwam o.a. vóór een paar jaar bij den z.g. aspergeoorlog in z'n volle kracht naar voren. Ondanks de overeenkomst der koopers om niet meer dan een bepaalden prijs te besteden, weigerden alle tuinders daaraan te voldoen en vatten met energie zelf den verkoop naar buiten aan, waardoor men een monopolie-

Foto C. Vreedenburgh Jr.

OP DE ASPERGEVEILING TE 'S-GRAVENZANDE EVEN VOOR DEN AANVANG VAN EEN DER ALLEREERSTE VEILINGEN.

In het volle seizoen komen ± 4000 à 6000 bos per dag ter veiling.

prijs van de fabrieken ontging. De snijtijd is maar kort: van begin Mei tot 18 Juni, den traditioneelen dag voor den tuinder, die z'n planten sterk houden wil. Want op die manier blijven zij een tiental of vijftiental jaren en soms langer rendabel.

C. VREEDENBURGH JR.

DE EIK.

WANNEER ik hierboven schrijf de Eik, denk ik daarbij natuurlijk alleen aan den Eik bij uitnemendheid, ónze Eik, door Linnæus zoo karakteristiek *Quercus Robur* genoemd; zonder daarbij meer dan strikt noodig is te gewagen van het groote aantal andere Eiksoorten, die in verschillende landen en werelddeelen voorkomen.

Ik noemde hem „ónze Eik”, wijl hij een Hollandsche (Nederlandsche) boom bij uitnemendheid is, zonder daarmede te willen zeggen dat hij van Nederlandschen oorsprong is. Onze Oostelijke naburen beweren dat hij van Duitschen oorsprong is, wanneer hij door hen zonder blikken of blozen de „Duitsche Eik” wordt genoemd, omdat hij, zoover de geschiedenis reikt, in Duitschland reeds groote bosschen vormde.

Maar dit was ook reeds in vóórhistorischen tijd hier het geval; immers de oudste volken vonden bij hunne komst in ons land reeds oude eikenbosschen, en zoo was het vermoedelijk ook in Frankrijk, ja zelfs in Engeland, Schotland (?) en Ierland, waar men in overoude veenlagen, op verschillende diepten, forsche eikestammen heeft gevonden, zelfs met niet minder dan 800 jaarringen en die dus reeds toen van een respectabelen ouderdom moeten geweest zijn.

Dit nu mag wel als een bewijs gelden voor de niet zeer gewaagde meening, dat de Britsche eilanden weleer met het vasteland van Europa verbonden zijn geweest; want, onverschillig of de Eik van het Westen naar het Oosten of, wat waarschijnlijker is, van het Oosten naar het Westen is overgebracht, dat dit over land zal geschied zijn is wel zoo goed als zeker.

Hier nu rijst onwillekeurig de vraag, hoe in overouden tijd deze boom over een zoo uitgestrekt gebied, immers dit strekt zich tot ruim 60 gr. N.B. uit, kon verspreid geraken; zijn zaden toch konden niet, zooals bijv. die van den Wilg en den Populier, door den wind tot op groote afstanden vervoerd worden, want daarvoor zijn zij te zwaar; zij vallen dicht bij den boom die ze voorbracht neer, en zijn dus bij uitnemendheid geschikt om met den tijd aaneengesloten bosschen te vormen, wat dan ook in verschillende Midden-Europeesche landen het geval moet geweest zijn.

Ook de vogels, die op verschillende wijzen de zaden overbrengen, zijn hier uitgesloten. Dit zou alleen, evenals bijv. met de Lijsterbes, het geval kunnen zijn, wanneer zij zich van de vruchten als voedsel bedienden en de zaden onverteerd weder uitwierpen, waar in dit geval geen sprake van kan zijn, daar het hun alleen om de eenige groote zaadkorrel te doen is, die in

Foto C. Vreedenburg Jr.

HET VERZAMELEN DER RIJPE ASPERGES; EEN MOOIE VONDST.

met het oog op het vinden van zeer oude fossiele stammen in de landen aan gene zijde van het Kanaal, reeds moet geschied zijn in tijden en door volken waarvan geen geschiedenis gewaagt.

Ik sprak hierboven over den Eik, de *Quercus Robur* van Linnæus; ik mag echter, hoe weinig waarde ik eraan hecht, niet onopgemerkt laten, dat men in streng wetenschappelijken zin daardoor twee soorten verstaat.

Men wil namelijk in den gewonen Eik twee verschillende soorten zien, voornamelijk gegrond op de lengte der steeltjes, aan welker top een twee- of drietal (ook wel eens meer) vruchtjes dicht bijeenzitten, en die men dan ook, in het ééne geval de gesteelde Eik (*Q. pedunculata*) noemt; terwijl die vruchtjes bij den andere in de bladoksels aan een kort steeltje voorkomen, en die daarom de ongesteelde Eik (*Q. sessiliflora*) heet. De eerste wordt ook wel „Zomer”-, de laatste „Winter-Eik” genoemd. Sommigen, die den eigenaardigen naam van Linnæus niet willen doen vervallen, behouden voor den gesteelde Eik den naam *Q. Robur*; terwijl weer anderen deze naar 't mij voorkomt niet genoegzaam gemotiveerde splitsing niet huldigen, maar van meening zijn, dat dit betrekkelijk kleine verschil daartoe geen aanleiding mag geven.

Ik meende dit terloops te moeten aanstippen, omdat beide namen zelfs in populaire boeken gebruikt worden. Hoe weinig waarde er overigens aan gehecht wordt, blijkt wel hieruit, dat A. Decandolle in zijn *Géographie botanique raisonnée*, nú van *Q. Robur* in 't algemeen spreekt en elders een der nieuwere namen gebruikt. De langstelige of z.g. Zomer-Eik is, zoowel hier als in Duitschland, de meest algemeene. Terecht zegt dan ook Prof. Oudemans, dat beiden op het eerste gezicht niet van elkander kunnen onderscheiden worden. Alleen waar zij vrucht dragen is zulks mogelijk. Een klein verschil van bladvorm toch is van luttel betekenis.

In het algemeen wordt door den Eik steeds een van beiden bedoeld, onverschillig welke, zoodat wij hierbij niet langer behoeven stil te staan.

De Eik behoort tot de groep der z.g. Katjesdragende boomen, d. w. z. dat de altijd kleine bloempjes groepsgewijze voorkomen aan lange steeltjes, die na den bloei of het rijp worden der vruchtjes in hun geheel afvallen en éénslachtig zijn, zoodat men steeds óf met mannelijke óf met vrouwelijke katjes te doen heeft, welke, nú aan één en denzelfden boom voorkomen, dán op verschillende boomen. Van veel betekenis is het woord Katjesdragende boomen ('t zijn altijd boomen) echter niet. Het duidt een algemeene groep of afdeling aan, die uit zeer verschillende families bestaat, welke alleen dit eigenaardige karakter gemeen hebben, maar overigens in alle opzichten van elkaar verschillen, wat b.v. ook met den Wilg, den Den en den Eik het geval is.

De eigenlijke natuurlijke familie, waaroe de Eik behoort, wordt die der Napjesdragenden (*Cupulijeræ*) genoemd, die uit een vijftal bij ons inheemsche of inheemsch geworden geslachten bestaat, n.l. dat der Eiken, voorts de Kastanje (de tamme of eetbare), de Hazelnoot, de Beuk en de Haagbeuk, waarvan alleen het eerste door tal van soorten in verschillende werelddeelen vertegenwoordigd is.

De Eik — ónze Eik — is zóó algemeen bekend, dat een beschrijving wel overbodig mag heeten. Men ziet hem overal, door het geheele land, zoodat men wel mag vragen: waar vindt men hem niet? De op zichzelf sierlijke bladeren met hun bochtige insnijdingen kent men; in de Duitse veel bezochte bergstreken vlechten de kinderen er kransen van, die ze den vreemdelingen aanbieden, zoodat men daar dikwijls geheele gezelschappen met eikekransen getooid ontmoet.

Ik noemde daar het eikeblad sierlijk, en dit is het, al behoort het tot de eenvoudigste bladvormen; dat het voor schilders en beeldhouwers zeer dikwijls het motief hunner kunstwerken is en

Foto C. Vreedenburg Jr.

HET BOSSEN DER ASPERGES.

dit van ouds reeds was, mag hiervoor wel als bewijs gelden.

Wat echter voor het afzonderlijke blad geldt, kan niet gezegd worden toepasselijk te zijn op den boom; immers niet voordat hij een respectabelen ouderdom heeft bereikt.

Neen, de gewone Eik heeft als jonge boom niets dat hem voor tuinen of zelfs buitenplaatsen aantrekkelijk maakt. Wil men dat hij, oud geworden, wezenlijk aesthetische waarde zal verkrijgen, dan moet hij volkomen vrij staan, en men plant geen boomen waarvan pas een later geslacht genot kan hebben, waarvoor men, wil men hem in de gelegenheid stellen zich volkomen normaal te ontwikkelen, een vrij aanzienlijke ruimte moet opofferen. Er zijn genoeg andere boomen, die, ja ook wel pas op hoogen leeftijd een indrukwekkend karakter verkrijgen, maar die reeds in hun jeugd, of na weinige jaren sieraadboomen genoemd mogen worden. Daar komt nog bij dat hij zeer langzaam groeit. Vandaar dan ook dat men hem in de tuinen maar zelden ziet, althans de typische soort, want er zijn verscheidene variëteiten in cultuur, die wel degelijk, zelfs voor kleine tuinen, zeer mogen aanbevolen worden, en dit te meer, daar zij te weinig bekend zijn en er dus ook te weinig gebruik van wordt gemaakt.

Hierbij uitvoerig stil te staan, laat de plaatsruimte in dit blad niet toe, al zou het wel eenig nut kunnen hebben. Het aantal verscheidenheden toch is vrij groot, veel grooter zeker dan zelfs de meeste kweekers vermoeden. De oud-boomkweker C. de Vos toch, die zeer goed op de hoogte was, somt er in zijn in 1887 verschenen *Handboek tot de praktische kennis der voornaamste boomen en heesters* niet minder dan twintig op, met korte beschrijvingen, en nog één in het supplement op dit werk, allen tot den gestelden Eik behorende, en bovendien vijf van den ongestelden Eik, dus van den gewonen Eik tezamen zes en twintig.

Nu spreekt het wel vanzelf dat er bij al die variëteiten zijn, die weinig onderling verschil opleveren, en andere die alleen voor verzamelaars eenige beteekenis hebben; maar er zijn er toch ook bij, die als wezenlijke sierboomen een plaats in elken tuin overwaard zijn; zoo b.v. verschillende bontbladerigen. Ook treft men er enkele bij aan, die in groeiwijze zeer van de typische soort afwijken, en juist daarom voor sommigen een bijzondere aantrekkelijkheid hebben. Dit is b.v. het geval met den pyramidalen en den Treur-Eik (*Q. fastigiata* en *pendula*). Beide zijn zeer in tegenspraak met het karakter waardoor onze Eik zich onderscheidt. In plaats van zijn takken, oud geworden, als reuzenarmen in alle richtingen uit te spreiden, zijn deze bij den eerste bijna recht naar boven gericht, evenals bij den Italiaanschen Populier, bij wien hij toch ver achterstaat. En met den Treur-Eik is juist het tegendeel het geval; deze laat zijn slappe takken naar beneden hangen, zoodat zij doen denken aan een herkulische gestalte, die, afgemat, den strijd moet opgeven. Het zijn eigenlijk alleen de bont- en de gesplitstbladerige variëteiten die voor de tuinen goed geschikt zijn, waarbij zich dan tegenwoordig ook de z.g. Amerikaansche Eiken voegen, die in de laatste jaren op groote schaal van zaden worden aangekweekt, en om de zeer fraaie najaarsverkleuring der bladeren zeer gezocht zijn. Inzonderheid wanneer men er een aantal van bijeen ziet staan, 'tgeen, waar hij als akkermaalshout is geplant op enkele plaatsen wel het geval is, maakt deze in den nazomer, door de groote afwisseling der zeer verschillende kleuren, van lichtgeel, door alle nuancen, tot zeer donker purper, een schilderachtig effect.

Wanneer men er dan tijdig bij is, d.w.z. zoodra de bladeren goed verkleurd zijn, en men zet dan de takken in een vaas zonder water, desverkiezende in volkomen droog zand, kan men van zulk een bouquet den geheelen winter plezier hebben. Wacht men echter daarmee wat lang, zoodat de bladeren wel nog stevig vastzitten, maar reeds rijp zijn, dan vallen ze spoedig af. Zulk een bouquet, met bladeren van verschillende kleuren, is een kamersieraad, dat door geen ander wordt overtroffen. Die takken worden dan ook in grooten getale van hier naar de groote steden verzonden.

Ook onder de oudere, vooral Noord-Amerikaansche Eiken zijn er verscheidene die voor de tuinen aanbeveling verdienen. Waar hier echter alleen sprake is van ónzen Eik, moet ik mij tot deze uitweiding bepalen.

Al acht ik een enigszins uitvoerige beschrijving hier overbodig, mag ik toch het volgende niet onopgemerkt laten.

Dat men een eikel voor een groote zaadkorrel aanziet, is niet onnatuurlijk; ze minder omdat men het aardige napje, waarin de eikel tot aan zijn volle rijpheid vast en halfbesloten zit, allicht voor een vruchtomhulsel houdt. De zaak is echter heel anders. Aan den top van het kortere of langere steeltje zaten twee of

drie onvolkomen, vrouwelijke bloempjes, omsloten door een aantal aaneengegroeide schubjes. Deze bloempjes hebben een driehokkig vrucht-beginseltje, waaruit zou moeten volgen dat na de bevruchting ook drie eitjes tot zaden zouden doorgroeien. Wat echter nooit het geval is; slechts één eitje toch komt tot ontwikkeling. Dit is dus later natuurlijk een vruchtje, dat aanvankelijk groen, later bruin en dan houtachtig, de eigenlijke zaadkorrel bevat; later afgevallen blijft dit vruchtje gesloten en gedraagt het zich als een zaadkorrel.

Bennekom.

H. WITTE.
(Slot volgt).

TEGEN RUNDERHORZELS.

DE larven der runderhorzels bezorgen het vee niet enkel grooten last en vreeselijk lijden door de huiagezwellen, welke zij veroorzaken, doch ook benadeelen zij de veebezitters enorm door de waardevermindering der koelhuiden voor de leerlooierij. Die gezwellen langs de ruggegraat in de lendestreek, waarbinnen zich de horzellarve in bijna volwassen staat bevindt, om straks naar buiten te kruipen en op den grond gevallen te verpoppen tot het volgroeide insect, geven evenveel gaten in het voorbereide leer. Geen wonder dus, dat daarvan sterke waardevermindering het gevolg is. Alleen in de Fransche lederindustrie zagen we dit gelidelijke verlies op 10 miljoen francs per jaar geschat.

Thans begint men in verschillende landen naar middelen om te zien teneinde deze plaag te bestrijden of te voorkomen, en de eerste vraag welke oplossing behoefde was: Hoe komen de larven in de runderhuid? Daarover toch waren de geleerden het niet eens. Langen tijd heeft men gemeend, dat de runderhorzel haar eieren direct in de huid legde. Zelfs een oppervlakkig onderzoek van het insect kan het onhoudbare van deze meening aantoonen, daar wel het oranje-kleurig behaarde achterlijf met het spitse uiteinde naar den buik toegebogen staat, doch iets als een legboor geheel afwezig is. Verder zijn bij onze inlandsche horzelsorten de monddeelen zeer onvolkomen.

Een andere meening, die in oudere handboeken algemeen voorkomt en nog wel gangbaar is, — we vonden haar bijvoorbeeld bij Dr. Buekers in de bewerking van Dr. Schmeils dierkunde, — laat de horzels op warme zomerdagen eieren

leggen aan het haar en op het vel van de slachtoffers. De larven, die bijtende mondwerktuigen bezitten, kruipen door een gaatje dat zij daarmee in de koelhuid maakten en installeren zich binnen de wond als parasieten tot het volgende voorjaar. Dr. Oudemans echter gaf reeds eerder de volgende verklaring: „De larven, welke zich op de runderhuid uit de daarop gelegde eieren ontwikkelen, veroorzaken kriebeling, worden door de dieren gekiekt en komen in hun slokdarm terecht. Vervolgens doorboren zij den slokdarm, kruipen tusschen de wervelbogen door in het ruggemerkkanaal en verhuizen verder door het weefsel naar de huid, waar zij de bekende gezwellen veroorzaken”.

Deze laatste lezing blijkt thans de meest correcte, we hebben haar te danken aan de onderzoekingen van Cooper Curtice, een Amerikaansch geleerde, en dezer dagen werd zij door Bouvier in de Fransche Academie van Wetenschappen nader bevestigd en toegelicht.

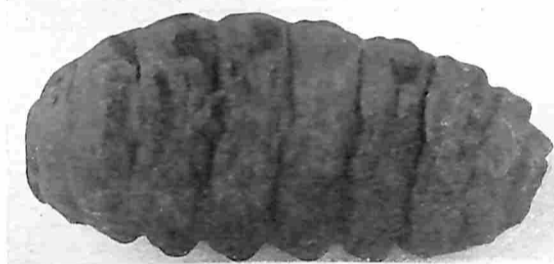
Vooraf vlak boven de hoeven der runderen legt de horzel haar eieren; de larven hechten zich, evenals die der paardenhorzels, binnen het weefsel met behulp van naar achteren gerichte haakjes aan de ringen, en eenmaal aan de huid gekomen maken zij van binnen uit een opening in de opperhuid, welke daardoor in ontsteking geraken kan.

Deze nieuwste biologische gegevens omtrent de runderhorzels volgende, is de oplossing der horzelbestrijding teruggebracht tot de vraag: Hoe houden we horzels uit de buurt der pooten van het vee?

In Engeland zoekt men naar resultaat met verschillende vloeistoffen, welke onaangenaam zouden zijn voor het insect, het rund of voor beide. Picrinezuur schijnt de horzels op een afstand te houden en er zullen thans proeven genomen worden met indompeling der pooten van het vee in een dat zuur bevattende vloeistof.

Dat veehouders en industrieelen met belangstelling den uitslag van genoemde onderzoekingen afwachten zullen, behoeft wel geen betoog.

G. DE GRAAF.

COCON VAN DE LARVE VAN DE RUNDERHORZEL.

DE RUNDERHORZEL.